

המת על המיצר [לרוחב רשות הרבים] שכשעוברים עליו, מאהילים עליו עושי טהרות, ונטמאים. ולכן, מתוך שניתן רשות⁽¹⁶⁾ לפנותו, ממקומו כדי שלא יטמא את העוברים שם, לכן מפנהו לכל מקום שירצה, לכל רוח שירצה.⁽¹⁷⁾

אמר מר: עשרה תנאין התנה יהושע:

אמרי בני הישיבה להקשות:

נירות, או שהיו שתיהן זרועות, מפנהו לכל מקום שירצה. כלומר: לאיזה מהן שירצה.⁽¹⁵⁾

הרי מבואר שמת מצוה לא קנה מקומו, שאם כן, יעכבו בעלי השדות שמימין ומשמאל מלקוברו בשדותיהם, אלא יקברם במקום שמצאו באיסרטיא!

אמר רב ביבי: הברייתא מדברת במוטל

ותירץ, שהיה אפשר לומר, שענשו של רבי עקיבא לפי שאין להתבטל מתלמוד תורה אלא בשעה שמוציאין אותו לקוברו; אבל מדקתני רישא, והעובר על דברי חכמים חייב מיתה, משמע שהעונש היה משום שהזיזו ממקומו. ובי"ם של שלמה" בביאור תקנה י, נקט בפשיטות שאסור להזיזו משם, והביא גם דברי מסכת שמחות הנזכרת, ראה שם.

15. בעירובין יז ב, הגירסא היא: "לכל רוח שירצה".

16. בעירובין יז ב הגירסא היא: "מתוך שניתנה רשות לפנותו".

17. וכך היא הגירסא בגמרא בעירובין שם.

תוספת ביאור בקושיית הגמרא ותירוצה:

הקושיא נתבארה על פי רש"י, שכתב: "אלמא לא קנה מקומו, דאי קנה מקומו, מצי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעיכוביה", והיינו שיקברנו באיסרטיא; [אלא שלכאורה צריך ביאור: וליטעמין שלא קנה מקומו, אם כן למה מפניהו לשדות הסמוכות, ואינם יכולים לעכב!].

וב"מהדורא בתרא" למהרש"א, כתב לבאר את הטעם ברש"י, שלא פירש את הקושיא: איך מותר לפנותו מרשות הרבים, שרש"י סובר, שאין

בדרך, וכן יבואו השכנים לידי קטטות, ולפיכך הטיל חובה, שיהא נקבר במקומו ממש, [ראה רש"י בעירובין יז ב, שכתב על קושיית הגמרא דלקמן, גבי מת המוטל באיסרטיא: "ואי סלקא דעתך קנה מקומו, היכי מצי למשקליה מהתם", וזה משמע כצד זה; גם מלשון הגמרא כאן: "מתוך שניתן לפנותו", ובעירובין יז ב: "מתוך שניתנה רשות לפנותו", משמע שצריך רשות לפנותו ממקום שמת].

וראה ב"שיטה מקובצת" כתובות יז ב ד"ה מבטלין, שהביא שם בשיטה ישנה את שאמרו במסכת שמחות: "אמר רבי עקיבא: כך היתה תחילת תשמישי לפני חכמים, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ומצאתי בו מת, ונטפתי בו ארבעה מילין, וכשהרציתי דברים לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, אמרו לי: כל פסיעה ופסיעה שפסעת, כאילו שפכת דם נקי".

ומתחילה הוה סלקא דעתיה דבעל השיטה ישנה, שהוא משום ביטול תורה, והוקשה לו שהרי מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, כמבואר בכתובות שם, ולכן פירש שהטענה היתה על רבי עקיבא משום ש"מת מצוה קנה מקומו", וכדקתני ריש מסכת שמחות, מת מצוה קנה מקומו, והעובר על דברי חכמים חייב מיתה. והקשה: נהי דמת מצוה קנה מקומו, אבל אם רצה לסלקו משם בשביל להוליכו לבית הקברות משום כבודו מה איסורא יש בכך!?